

Sygn. akt I CSK 64/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 września 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Gerard Bieniek (sprawozdawca)

SSA Dariusz Dończyk

w sprawie z powództwa L.(...) Spółki z o.o. z siedzibą w W.

przeciwko (...) Asekuracji Towarzystwu Ubezpieczeń S.A. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 5 września 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 8 sierpnia 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód wystąpił przeciwko pozwanemu Towarzystwu Ubezpieczeń (...) Asekuracja o zasądzenie kwoty 270.000 zł tytułem odszkodowania ubezpieczeniowego w ramach odpowiedzialności cywilnej brokera tj. Spółki z o.o. A.(...). Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 13.02.2007 r. powództwo oddalił i ustalił co następuje:

W dniu 18.07.2001 r. powód zawarł umowę zlecenia z firmą brokerską A.(...). Powodowi przedstawiony został formularz – kwestionariusz ubezpieczenia majątku, w którym ustalono m.in. rodzaj prowadzonej działalności, rodzaje ryzyka, przedmiot ubezpieczenia. Na podstawie tego kwestionariusza broker skierował zapytania ofertowe do poszczególnych ubezpieczycieli, następnie zaś przedstawił powodowi propozycje, rekomendujące zawarcie umowy ubezpieczenia z Z.(...) TU S.A., co powód zaakceptował. W dniu 14.08.2001 r. została zawarta umowa ubezpieczenia majątkowego (ubezpieczenia mienia od wszelkiego ryzyka utraty lub uszkodzenia) na warunkach określonych w ogólnych warunkach ubezpieczenia na okres od 1.08.2001 do 31.07.2002 r. Wśród maszyn i urządzeń objętych tą umową był również żuraw wieżowy J.(...) o numerach fabrycznych J(...). Ustalono, że powód w dniu 28.06.2002 r. zawarł ze spółką akcyjną B.(...) umowę o usługi wykonywane żurawiem wieżowym, w ramach której przedmiotowy żuraw został dostarczony na budowę Instytut Hematologii i Transplantologii w W., przy ulicy P. Zamawiający B.(...) obowiązany był m.in. przygotować stanowisko pracy sprzętu i opracować projekt organizacji robót zapewniający warunki eksploatacji żurawia oraz uzgodnić ten projekt z wykonawcą. Do powoda należało jednak uzyskanie dopuszczenia do pracy żurawia przez Urząd Dozoru Technicznego. Nie został sporządzony protokół potwierdzający odpowiednie przygotowanie miejsca posadowienia żurawia.

W dniu 3.07.2002 r. o godz. 8 rozpoczął się montaż żurawia i został zakończony około godz. 17, natomiast około godz. 17.15 żuraw przewrócił się. W raporcie jako przyczynę wypadku - wskazano, iż przygotowane miejsce posadowienia żurawia nie spełniało warunków dotyczących wytrzymałości gruntu określonej w propozycji posadowienia żurawia przekazanej przez powoda kierownikowi budowy. Między stronami niniejszego sporu tak określona przyczyna wypadku jest bezsporna.

Odnosnie wypadku sporządzony został, z udziałem przedstawicieli powoda i Niezależnych E.(...) spółka z o.o., protokół, w którym opisano m.in. przebieg wypadku i rozmiary uszkodzeń. Przedstawiciele powoda wnioskowali o złomowanie powołując się na decyzję UDT. Nie zostało wyjaśnione co się z tym żurawiem stało: czy został złomowany (a tym samym jaką kwotę ze sprzedaży na złom powód uzyskał), czy wyremontowany (i za ile). W tych kwestiach pozwany nie zgłaszał zarzutów.

W załączniku do umowy ubezpieczenia wartość dźwigu określona została na kwotę zł 331.511,25. Powód - powołując się na fakturę zakupu (i dokument celny - SAD) wskazuje, że aktualnie (data faktury 28.04.06) cena zakupu takiego żurawia wynosi

88 661,35 EURO (wraz z kosztami transportu). Wartości (ceny) żurawia pozwany nie kwestionował.

Powód zgłosił szkodę ubezpieczycielowi, który - pismem z 30.09.2002 r. odmówił wypłaty odszkodowania ubezpieczeniowego, podnosząc, że szkoda nastąpiła w innym miejscu niż miejsce ubezpieczenia mienia zgodnie z umową ubezpieczenia.

Pismem z 16.01.2003 r. powód wezwał brokera do zapłaty odszkodowania w kwocie zł. 412 025,53 podnosząc - w powołaniu na art. 471 k.c. że broker nienależycie wykonał łączącą go z powodem umowę, a pismem z 28.02.2003 r. zażądał m.in. przedstawienia sprawozdania z przebiegu realizacji zlecenia oraz wydania korespondencji i dokumentów.

W odpowiedzi w/w broker- pismem 20.03.2003 r. stwierdził, że powód odwołał udzielone mu pełnomocnictwo i odmówił przekazania dokumentów. Ustalono nadto, że w tym czasie była zawarta następna umowa ubezpieczenia odnośnie której była sugestia, aby rozszerzyć miejsce ubezpieczenia o skład przy ul. Zawodzie. Tej umowy jednak nie przedstawiono. W październiku 2002 r. zaistniał kolejny wypadek i w tym przypadku odmówiono wypłaty świadczenia ubezpieczeniowego. Powód zawarł umowę ubezpieczenia z innym ubezpieczycielem i zwrócił się do Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych o przeprowadzenie kontroli w spółce brokerskiej. Komisja stwierdziła, że jej zdaniem sprawa dotyczy błędu w ocenie ryzyka ubezpieczeniowego przez brokera. Spółka brokerska miała zawartą umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z pozwanym towarzystwem, działającym wówczas pod nazwą (...) Polska TU SA na okres 26.01.2002 r do 25.01.2003 r. Powód powołując się na § 5 ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej brokerów zażądał od pozwanego wypłaty odszkodowania w kwocie 412.025,53 zł. Wobec odmowy wypłaty powód wytoczył powództwo o zasądzenie od pozwanego kwoty 270.000 zł, mając na uwadze, że suma gwarancyjna z umowy ubezpieczenia OC brokera wynosi 300.000 zł, a udział własny 10% tej sumy.

Oddalając powództwo Sąd Okręgowy wskazał, że powoda łączyła z brokerem umowa zlecenia. Z uwagi na to, że ogólne warunki umowy ubezpieczenia nie zostały doręczone przy zawarciu umowy, jak też znajdująca w sprawie zastosowanie ustawa z 28.07.1990 r. o działalności ubezpieczeniowej określała tylko ogólnie działalność brokerską, to dla oceny obowiązków brokera właściwe są przepisy kodeksu cywilnego.

Sąd I instancji w świetle przedstawionego w sprawie materiału dowodowego - stwierdził, że pomiędzy powodem a brokerem nie było ustaleń i uzgodnień co do

określenia w umowie ubezpieczenia miejsca ubezpieczenia obejmującego sprzęt na placach budowy. Podkreślił, że jest rzeczą oczywistą, że zasady (warunki) dotyczące poszczególnych rodzajów ubezpieczeń (ich zakres i wyłączenia) winny być brokerowi znane, bo w tym zakresie prowadzi działalność (ma doradzać klientowi wybór ubezpieczenia i ubezpieczyciela); jest również oczywiste, że podejmując współpracę z danym klientem broker obowiązany był dokonać rozeznania co do prowadzonej przez jego klienta działalności gospodarczej w związku z którą ma być zawarta umowa ubezpieczenia, bo po to są mu zlecane czynności, żeby klientowi doradzał w szeroko pojętym przedmiocie ubezpieczenia (wybór najkorzystniejszego ubezpieczenia i ubezpieczyciela).

W tym kontekście Sąd Okręgowy uznał, że okoliczności sprawy nie uzasadniają wniosku, aby broker nienależycie wykonał obowiązki określone umową łączącą go z powodem, co mogłoby skutkować jego odpowiedzialnością cywilną, ubezpieczoną u pozwanego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 8.08.2007 r. oddalił apelację powoda. Sąd ten uznał, że wprawdzie zarzuty apelacji powoda są w części uzasadnione, to jednak skarżący wyrok mimo częściowego błędnego uzasadnienia, w ostatecznym wyniku odpowiada prawu. Wskazano, że Sąd Okręgowy niewłaściwie ocenił treść umowy ubezpieczenia brokera. Umowa ta zawarta 25.01.2001 r. obejmuje szkody będące następstwem wypadku przewidzianego w umowie, który zaistniał w okresie ubezpieczenia. Takim wypadkiem nie jest uszkodzenie żurawia, tylko określone działania brokera tj. przygotowanie umowy ubezpieczenia z powodem i doprowadzenie do jej zawarcia. To właśnie działanie jest źródłem szkody, owym „przewidzianym w umowie wypadkiem”, o którym stanowi § 2 art. 822 k.c. Ten wypadek, czyli niedochowanie należytej staranności przy zawieraniu umowy – nastąpił w lipcu i sierpniu 2001 r. a więc w czasie, którego nie dotyczy zawarta przez brokera z pozwanym umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Strony umowy ubezpieczenia mogły ustanowić odpowiedzialność ubezpieczyciela za wypadki, które miały miejsce przed zawarciem umowy, co jednak nie nastąpiło.

Wyrok ten powód zaskarżył skargą kasacyjną zarzucając naruszenie:

- art. 822 k.c. przez niewłaściwe zastosowania;
- art. 65 k.c. przez dokonanie błędnej wykładni postanowień polisy ubezpieczeniowej;
- art. 353¹ w związku z art. 805 i art. 822 k.c. przez błędną wykładnię;

- art. 6 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie oraz naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. co miało istotny wpływ na wynik sprawy. Wskazując na powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa względnie przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota zagadnienia, które rzutuje wprost na rozstrzygnięcie sporu w niniejszej sprawie sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy szkoda wynikła z niedochowania należytej staranności przez podmiot prowadzący działalność brokerską objęta jest – w okolicznościach sprawy – ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej brokera. W tej kwestii niewątpliwie podstawowe znaczenie ma wykładnia postanowień umowy ubezpieczenia brokera, w której ubezpieczycielem jest pozwane Towarzystwo Ubezpieczeniowe. Sąd Apelacyjny dokonując wykładni postanowień tej umowy obowiązującej od 26.01.2002 r. do 25.01.2003 r. stwierdził, że źródłem szkody, czyli zdarzenia określonego mianem wypadku ubezpieczeniowego były zaniechania brokera w procesie przygotowania umowy ubezpieczenia i doprowadzenie do jej zawarcia. Te zaniechania wystąpiły w lipcu i sierpniu 2001 r., czyli w okresie nie objętym umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej brokera. Sąd Apelacyjny odwołał się w tym względzie do art. 822 § 2 k.c., który stanowi, że „jeżeli strony nie umówiły się inaczej, umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej obejmuje szkody, o jakich mowa w § 1, (czyli szkody wyrządzone osobom trzecim), będące następstwem przewidzianego w umowie zdarzenia, które miało miejsce w okresie ubezpieczenia”. Ma rację wnoszący skargę kasacyjną, że w stanie faktycznym niniejszej sprawy znajduje zastosowanie art. 822 k.c. w brzmieniu obowiązującym do 1.01.2004 r. Art. 822 k.c. w brzmieniu wówczas obowiązującym zawierał definicję umowy ubezpieczenia, natomiast nie zawierał żadnych postanowień dotyczących czasowego zakresu odpowiedzialności w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej. Zmiany tego przepisu obowiązujące od 1.1.2004 r. wprowadziła ustawa z dnia 22.05.2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. Nr 124, poz. 1151 z późn. zm.), a kolejne zmiany ustawa z dnia 13.04.2007 r. o zmianie ustawy – kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 82, poz. 557). Powyższe stwierdzenie nie oznacza jednak, aby w sprawie brak było przesłanek do określenia czasowego zakresu odpowiedzialności ubezpieczyciela tj. strony pozwanej z tytułu zawartej z brokerem umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Takie przesłanki wynikają z samej umowy oraz ogólnych warunków

ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej brokerów, do których stosowania odsyła polisa. W samej polisie przedmiot ubezpieczenia określono następująco: „odpowiedzialność cywilna ubezpieczającego za wyrządzone przez niego szkody majątkowe powstałe w okresie ubezpieczeniowym w związku z prowadzeniem działalności brokerskiej”. Takie sformułowanie stanowi w istocie powtórzenie treści § 5 pkt 1 ogólnych warunków ubezpieczenia. Dla jego prawidłowej wykładni pomocne są inne postanowienia ogólnych warunków ubezpieczenia. W szczególności należy zwrócić uwagę na § 3 pkt 5, który stanowi, że przez „wypadek” rozumie się działanie lub zaniechanie ubezpieczającego, w wyniku którego w okresie trwania umowy ubezpieczenia, kiedy wykonuje on czynności brokerskie zostaje wyrządzona szkoda; przy czym wszystkie szkody wynikające z tej samej przyczyny uważa się za jeden wypadek i przyjmuje, że zostały zgłoszone w chwili pierwszego roszczenia. Warto też odnieść się do § 9 pkt 1 ogólnych warunków, zgodnie z którym ubezpieczyciel nie ponosi odpowiedzialności za szkody powstałe przed datą zawarcia i obowiązywania umowy, chociażby ujawnione i zgłoszone zostały w okresie ubezpieczenia.

Odnosząc te stwierdzenia do okoliczności niniejszej sprawy należy zwrócić uwagę na następujące ustalenia:

Umowa ubezpieczenia mienia, z której powodowi odmówiono wypłaty odszkodowania została zawarta w dniu 14.08.2001 r. Odmowa wypłaty odszkodowania z tej umowy nastąpiła w dniu 30.09.2002 r. i to z tego względu, że szkoda nastąpiła w innym miejscu, niż miejsce ubezpieczenia mienia. Powód uznając, że za przyczynę odmowy wypłaty odszkodowania odpowiada broker, który nie dołożył należytej staranności, wystąpił z żądaniem przeciwko ubezpieczycielowi brokera, z którym zawarta była umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej tego brokera. Należy przy tym przypomnieć, że ta ostatnia umowa obowiązywała w okresie 26.01.2002 r. do 25.01.2003 r. W tych okolicznościach należy stwierdzić, że:

Po pierwsze, wypadek ubezpieczeniowy, czyli zdarzenie będące źródłem szkody i rodzące odpowiedzialność cywilną brokera istotnie miało miejsce w okresie lipca i sierpnia 2001 r., czyli chodzi o zaniedbanie brokera w procesie przygotowania umowy ubezpieczenia i doprowadzenie do jej zawarcia. Godzi się zauważyć, że owe zaniedbania brokera w tym czasie nie spowodowały jeszcze szkody.

Po drugie, powstanie szkody u powoda nastąpiło wówczas, gdy ubezpieczyciel odmówił wypłaty świadczenia z umowy ubezpieczenia mienia i to z tego względu, że szkoda wynikła w innym miejscu, niż miejsce ubezpieczenia mienia. Ta odmowa wypłaty

odszkodowania nastąpiła w dniu 30.09.2002 r. Wtedy u powoda wystąpiła szkoda, którą wiąże się przyczynowo z zaniedbaniami brokera. Należy przy tym zwrócić uwagę, że to powstanie szkody nastąpiło w czasie obowiązywania umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej brokera.

Po trzecie, § 9 pkt 1 ogólnych warunków ubezpieczenia wyraźnie wyłącza odpowiedzialność ubezpieczyciela z umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej brokera za „szkody powstałe przed datą zawarcia i obowiązywania umowy ubezpieczenia, chociażby ujawnione i zgłoszone zostały w okresie ubezpieczenia”. Tym samym treść § 9 pkt 1 ogólnych warunków pozwala stwierdzić, że nie jest wyłączona odpowiedzialność ubezpieczyciela w ramach ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej brokera za zdarzenie (wypadek ubezpieczeniowy) zaistniałe przed zawarciem umowy, w sytuacji, gdy szkoda powstała w okresie obowiązywania umowy.

Po czwarte, treść § 5 pkt 1 ogólnych warunków określająca przedmiot i zakres ochrony ubezpieczeniowej, także akcentuje jednoznacznie, że przedmiotem ochrony ubezpieczeniowej jest odpowiedzialność cywilna ubezpieczającego za wyrządzone przez niego szkody majątkowe powstałe w okresie ubezpieczenia. Jeśli więc wypadek ubezpieczeniowy powoduje szkodę po upływie pewnego czasu, to decydujące jest, aby powstanie szkody nastąpiło w okresie obowiązywania umowy ubezpieczenia.

Po piąte, w orzecznictwie Sądu Najwyższego, istotnie podkreśla się, że przy wykładni postanowień ubezpieczenia, w tym ogólnych warunków ubezpieczenia należy uwzględniać cel umowy i interesy ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uprawnionego. Ten kierunek orzecznictwa znalazł zresztą normatywny wyraz w art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 22.05.2003 r. w działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. Nr 124, poz. 1151 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem postanowienia sformułowane niejednoznacznie interpretuje się na korzyść ubezpieczającego, ubezpieczonego, uposażonego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia.

Z tych względów nie można podzielić oceny prawnej Sądu Apelacyjnego i przejść do porządku dziennego nad zarzutem skargi kasacyjnej dotyczącego naruszenia art. 65 § 2 k.c. Przeciwnie jest to zarzut uzasadniony, co powoduje uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.).